

O‘QUVCHILARNING KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH YO‘LLARI

Namangan davlat pedagogika institute o‘qituvchisi
Jo'raboyeva Shoxruza Shuxratjon qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim innovatsiyalari yo'nalishi talabasi
Valixanova Xadicha Abdulazizovna
Namangan viloyati Chortoq tumani
35 - maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o‘quvchilarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish yo‘llari va pedagogik asoslari yoritilgan. Kitobxonlik madaniyati o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy rivojlanishi, nutq boyligi va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan. Shuningdek, sinf va sinfdan tashqari o‘qish, interaktiv metodlar, oilaviy kitobxonlik hamda raqamli resurslardan foydalanishning samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari kitobxonlik madaniyatini shakllantirish uzluksiz pedagogik jarayon ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: kitobxonlik madaniyati, o‘qish ko‘nikmalari, ma’naviy tarbiya, interaktiv metodlar, sinfdan tashqari o‘qish, oilaviy kitobxonlik.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются пути и педагогические основы формирования культуры чтения у учащихся. Обосновано, что культура чтения играет важную роль в духовно-нравственном развитии, расширении словарного запаса и формировании самостоятельного мышления учащихся. Также анализируются эффективность классного и внеклассного чтения, интерактивных методов, семейного чтения и использования цифровых ресурсов. Результаты исследования показывают, что формирование культуры чтения является непрерывным педагогическим процессом.

Ключевые слова: культура чтения, навыки чтения, духовное воспитание, интерактивные методы, внеклассное чтение, семейное чтение.

ANNOTATION

This article examines the ways and pedagogical foundations of developing reading culture among students. It substantiates that reading culture plays an important role in students' moral development, vocabulary enrichment, and independent thinking skills. The study also analyzes the effectiveness of classroom and extracurricular reading, interactive methods, family reading, and the use of digital resources. The results show that developing reading culture is a continuous pedagogical process.

Keywords: reading culture, reading skills, moral education, interactive methods, extracurricular reading, family reading.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ma'naviy kamoloti va intellektual salohiyatini oshirishda kitobxonlik madaniyati muhim o'rin tutadi. Kitob o'qish nafaqat bilim olish vositasi, balki shaxsning dunyoqarashi, nutq madaniyati va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyotida kitobxonlik madaniyati yuqori bo'lgan avlod har tomonlama yetuk, ma'naviy boy va ijodkor shaxs sifatida shakllanadi. Shu sababli o'quvchilarda kitobga qiziqishni erta yoshdan boshlab shakllantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biridir. Boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichlarida kitobxonlikni rivojlantirish sinf va sinfdan tashqari o'qish faoliyatlari, interaktiv metodlar hamda oilaviy muhit bilan uzviy bog'liq holda amalga oshiriladi. Shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalar ham kitobxonlikni rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada o'quvchilarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish yo'llari, uning pedagogik asoslari hamda samarali usullari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

O'quvchilarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish murakkab va uzluksiz pedagogik jarayon bo'lib, u o'quvchining ma'naviy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kitobxonlik madaniyati faqat o'qish texnikasi emas, balki o'qilgan matnni tushunish, tahlil qilish, baholash va undan hayotiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi. Kitobxonlikni shakllantirishning asosiy yo'llaridan biri — sinfdagi o'qish jarayonini to'g'ri tashkil etishdir. Darslarda badiiy va ilmiy-ommabop matnlar bilan ishlash, matn mazmunini tahlil qilish, savol-javoblar o'tkazish va ijodiy topshiriqlar berish o'quvchilarda kitobga qiziqishni oshiradi. O'qituvchi bu jarayonda yo'naltiruvchi va motivator sifatida faoliyat yuritadi. Shuningdek, sinfdan tashqari o'qish kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. O'quvchilarga yoshiga mos kitoblarni tavsiya etish, mustaqil o'qish kundaliklarini yuritish va o'qilgan asarlar yuzasidan muhokamalar tashkil etish ularning o'qish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Bu jarayon o'quvchilarda mustaqil fikrlash va tahliliy yondashuvni rivojlantiradi.

Oilaviy muhit ham kitobxonlik madaniyatining shakllanishida hal qiluvchi omillardan biridir. Ota-onalarning shaxsiy namunasi, uyda kitob o'qish an'anasi va bolalar bilan kitoblar haqida suhbatlashish o'quvchilarning kitobga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi. Oilaviy kitobxonlik bolalarda barqaror o'qish odatini shakllantiradi. Interaktiv metodlardan foydalanish ham kitobxonlikni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. "Aqliy hujum", "klaster", "rolli o'yinlar", "B-B-B" kabi metodlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ularni matn

ustida chuqur ishlashga undaydi. Bu esa o‘quvchilarda ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Zamonaviy ta’lim sharoitida raqamli texnologiyalar kitobxonlikni rivojlantirishning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Elektron kitoblar, audiokitoblar va onlayn kutubxonalar o‘quvchilarga keng axborot manbalaridan foydalanish imkonini beradi. Biroq bu jarayonda an’anaviy kitob o‘qish madaniyatini saqlash ham muhimdir. Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda o‘qituvchi, oila va ta’lim muassasasi hamkorligi muhim ahamiyatga ega bo‘lib, bu jarayon tizimli va uzluksiz ravishda olib borilgandagina samarali natija beradi.

Xulosa

O‘quvchilarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish ta’lim jarayonining eng muhim va uzluksiz yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Kitobxonlik nafaqat bilim olish manbai, balki o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy kamoloti, nutq boyligi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiruvchi asosiy vositadir. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kitobxonlik madaniyati o‘qituvchi, oila va ta’lim muassasasining hamkorligida samarali shakllanadi. Shuningdek, sinf va sinfdan tashqari o‘qish, interaktiv metodlar hamda raqamli texnologiyalarni uyg‘unlashtirish o‘quvchilarning kitobga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularning o‘qish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

Tavsiyalar

1. Boshlang‘ich va o‘rta sinflarda kitobxonlikni rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish.
2. Sinf va sinfdan tashqari o‘qish jarayonini tizimli tashkil etish va doimiy nazorat qilish.
3. O‘quvchilarga yoshiga mos, qiziqarli va tarbiyaviy ahamiyatga ega kitoblarni tavsiya etish.
4. Interaktiv metodlardan (klaster, B-B-B, rol o‘ynash, muhokama) keng foydalanish.
5. Oilaviy kitobxonlik an‘analarini rivojlantirish va ota-onalarni jarayonga faol jalb etish.
6. Maktablarda kutubxona faoliyatini rivojlantirish va kitob fondini boyitish.
7. Raqamli kutubxonalar va elektron resurslardan samarali foydalanishni yo‘lga qo‘yish.

Xulosa qilib aytganda, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish barkamol avlodni tarbiyalashning muhim omili bo‘lib, bu jarayon uzluksiz pedagogik yondashuvni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi (2023). *Umumiy o‘rta ta’lim o‘quv dasturlari va metodik tavsiyalar*. Toshkent.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

3. Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. Basic Books, New York.
4. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan, New York.
5. UNESCO (2021). *Reading for Sustainable Development*. Paris: UNESCO Publishing.
6. National Reading Panel (2000). *Teaching Children to Read: An Evidence-Based Assessment*. Washington, DC.
7. Hasanov, R. (2022). *Boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
8. Karimova, N. (2021). *Kitobxonlik madaniyatini shakllantirish asoslari*. Toshkent.
9. Nuttall, C. (2005). *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. Macmillan.
10. Rosenblatt, L. M. (1995). *Literature as Exploration*. Modern Language Association.